

Soud:	Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí:	10/30/2009
Spisová značka:	23 Cdo 4012/2007
ECLI:	ECLI:CZ:NS:2009:23.CDO.4012.2007.1
Typ rozhodnutí:	Rozsudek
Heslo:	
Dotčené předpisy:	
Kategorie rozhodnutí:	C

23 Cdo 4012/2007

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Ing. Jana Huška a soudců JUDr. Zdeňka Dese a JUDr. Pavla Příhody v právní věci žalobce Mgr. P. N., správce konkursní podstaty úpadce S. A. T., a. s., zast. Mgr. P. S., advokátem, proti žalované I. B. N. V., zast. JUDr. P. Ch., advokátem, o zaplacení 13.327.736,56 Kč s přísl., vedené u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 15 C 375/2004, o dovolání žalované proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 12. 1. 2007, č. j. 18 Co 570/2006-311, takto:

I. Dovolání se zamítá.

II. Žalovaná je povinna zaplatit žalobci na náhradě nákladů dovolacího řízení částku 144.525,- Kč, a to do 3 dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám jeho právního zástupce Mgr. P. S., advokáta.

Odůvodnění:

Obvodní soud pro Prahu 5 rozsudkem ze dne 27. 6. 2006, č. j. 15 C 375/2004-286, zamítl žalobu, již se žalobce domáhal zaplacení částky 13.327.736,56 Kč s 3 % úrokem z prodlení p. a. od 1. 11. 2004 do zaplacení a dále rozhodl o nákladech řízení.

Městský soud v Praze jako soud odvolací rozsudkem ze dne 13. 2. 2007, č. j. 18 Co 570/2006-311, ve věci samé změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci 13.327.736,56 Kč s 3 % úrokem z prodlení p. a. od 1. 11. 2004 do zaplacení; dále odvolací soud rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů.

V odůvodnění rozsudku odvolací soud zejména popsal dosavadní průběh řízení včetně toho, na jakých závěrech rozhodnutí soudu prvního stupně spočívá.

Odvolací soud poté konstatoval, že soud prvního stupně provedl řádně dokazování a z provedeného dokazování učinil odpovídající skutkové závěry. Právní posouzení daného skutkového stavu záviselo na výkladu ust. § 196a odst. 1 obch. zák., v němž se stanoví, že akciová společnost může uzavřít smlouvu o úvěru nebo půjčce s členem představenstva, dozorčí rady, prokuristou nebo jinou osobou, která je oprávněna jménem společnosti takovou smlouvu uzavřít, nebo osobami jim blízkými, anebo smlouvu, jejímž obsahem je zajištění závazků těchto osob, nebo na ně bezplatně převést majetek společnosti jen s předchozím souhlasem valné hromady a

jen za podmínek obvyklých v obchodním styku. Souhlas valné hromady, jak vyplývá z uvedeného, musí být udělen před uzavřením smlouvy a absence tohoto souhlasu má za následek neplatnost tohoto úkonu (§ 39 obč. zák.).

Odvolací soud v odůvodnění rozsudku dále uvedl, že v projednávané věci jak „Dodatek“ (dodatek č. 3 o přistoupení k závazku z úvěrové smlouvy), tak i Smlouva o zřízení zástavního práva představují „zajišťující závazek společnosti S. A. T., a. s., neboť „Dodatek“ k „rámcové úvěrové smlouvě totiž přistoupil k závazku původního dlužníka další nový dlužník a smlouvu o zřízení zástavního práva k pohledávce žalovaného bylo žalovanému umožněno, aby své pohledávky za dlužníkem S. A., a. s., uspokojoval z dalších pohledávek“. Vzhledem k tomu, že nebyl dán souhlas valné hromady dle § 196a odst. 1 obch. zák., odvolací soud dospěl k závěru, že „obě smlouvy“, na jejichž základě bylo plněno žalované, jsou absolutně neplatné (§ 39 obč. zák.). Každý z účastníků těchto neplatných smluv je podle § 457 obč. zák. povinen vrátit druhému vše, co podle nich dostal, a proto je žalovaný povinen vrátit žalobci žalovanou částku 13.327.736,56 Kč s přísl.

Odvolací soud proto rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, jak bylo uvedeno shora.

Dovoláním ze dne 27. 4. 2007, doplněným podáním ze dne 20. 6. 2007, napadla žalovaná rozsudek odvolacího soudu v celém rozsahu s tím, že dovolání je přípustné podle ust. § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a uplatněným dovolacím důvodem je nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.).

Dovolatelka v odůvodnění dovolání zejména uvedla, že odvolací soud nesprávně aplikoval ust. § 196a odst. 1 obch. zák., když dospěl k závěru, že dodatek č. 3 k rámcové úvěrové smlouvě ze dne 31. 3. 2003 a smlouva o zřízení zástavního práva k pohledávkám ze dne 21. 5. 2003 jsou neplatné (§ 39 obč. zák.), neboť v rozporu s uvedeným ustanovením byly uvedené smlouvy uzavřeny bez předchozího souhlasu valné hromady.

V obsáhlém odůvodnění dovolání, včetně jeho doplnění, dovolatelka vyslovovala své názory na správnou aplikaci ust. § 196a odst. 1 obch. zák. Zejména odmítla závěr odvolacího soudu, že ustanovení § 196a obch. zák. je speciální úpravou neplatnosti právních úkonů. Dále dovolatelka rozvádí své názory týkající se vnitřních rozhodovacích mechanismů ve společnosti, namítá, že zákon neukládá akciové společnosti, aby smluvnímu partnerovi předkládala zápisy z jednání valné hromady, uvádí, že ust. § 196a obch. zák. neobsahuje žádné výslovné podmínky platnosti právního úkonu činěného statutárním orgánem, proto s ohledem na kogentní povahu tohoto ustanovení nelze s absencí souhlasu valné hromady spojit neplatnost učiněného úkonu. Podle dovolatelky by měla mít neplatnost právních úkonů význam tehdy, pokud se konkrétní právní úkon ocitne ve zjevném rozporu s dobrými mravy; v ostatních případech by měl být upřednostněn princip odpovědnosti a ručení.

Dovolatelka dále odkázala na závěry prof. P., která vyslovila k aplikaci § 196a obch. zák. názor, že smlouva podepsaná statutárním orgánem bez schválení valnou hromadou je překročením jednatelského oprávnění a při tomto překročení by se mělo uplatnit ust. § 20 odst. 1 obč. zák. a takto uzavřená smlouva by měla společnost zavazovat. V této souvislosti je dovolatelka toho názoru, že překročení jednatelského oprávnění statutárním orgánem v uváděném případě by mělo zakládat odpovědnost těchto osob vůči společnosti a toto posouzení by nemělo mít vliv na účinky jednání členů představenstva vůči třetím osobám.

V dalším pak dovolatelka odkázala na doktrínu tzv. kvalifikovaného rozporu se zákonem, kterou formuloval prof. JUDr. T., CSc., podle níž k absolutní neplatnosti určitého jednání pro rozpor se zákonem (§ 39 obč. zák.) je nutný kvalifikovaný rozpor se zákonem. Z toho dovolatelka dovozuje,

že v posuzovaném případě neexistenci souhlasu valné hromady nebyla nikomu způsobena újma a nedošlo ani k porušení veřejného pořádku, a proto nelze souhlasit se závěrem odvolacího soudu o absolutní neplatnosti předmětných smluv.

Dovolatelka dále namítla, že v zákoně není stanoveno, jak má být formulován souhlas valné hromady. Vzhledem k tomu, že účastníkem jednání o dodatku č. 3 byla kromě úpadce i společnost S. A., a. s., která je jediným akcionářem úpadce, za níž dodatek č. 3 podepsali ing. B. a ing. H., lze argumentovat, že tento jediný akcionář souhlasil s přistoupením k závazku společnosti S. A., a. s. Z toho dovolatelka dovozuje, že souhlas valné hromady byl tak dán.

V doplnění dovolání dovolatelka svoji argumentaci ohledně výkladu ust. § 196a odst. 1 obch. zák. doplnila o odkaz na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 11. 2006, sp. zn. 32 Odo 1419/2004, podle něhož rozhodování valné hromady pro potřeby ust. § 196a odst. 1 obch. zák. je rozhodováním o dalších otázkách, které se nedotýká jednatelem působnosti představenstva při realizaci vztahů ke třetím osobám (§ 20 odst. 1 obč. zák.). Z toho pak dovolatelka opět dovozuje, že předmětné smlouvy nemohou být neplatné.

Vzhledem k uvedenému proto dovolatelka navrhuje, aby dovolací soud dovoláním napadené rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Závěrem dovolatelka navrhl, aby dovolací soud odložil vykonatelnost dovoláním napadeného rozhodnutí.

V podání ze dne 28. 8. 2007 se k dovolání vyjádřil žalobce. Ve vyjádření zejména uvedl, že pokládá rozhodnutí odvolacího soudu za správné. Ustanovení § 196a odst. 1 obch. zák. pokládá za ustanovení speciální ve vztahu k § 20 obč. zák. a jedná se o speciální úpravu neplatnosti právních úkonů učiněných konkrétním okruhem osob, které mohou mít zájem na uzavření smlouvy pro společnost nevýhodné. Uzavřením předmětných smluv získala žalovaná výhodnější postavení jako věřitelka a mohla uspokojovat své pohledávky jak z prostředků společnosti S. A., a. s., tak z prostředků žalobce.

V další části vyjádření žalobce uvedl, že bylo věci žalované požadovat při rozhodování o poskytnutí úvěru pro toto rozhodnutí důležité dokumenty, mj. i zápis z jednání valné hromady ve smyslu § 196a odst. 1 obch. zák. Dále je toho názoru, že odkazem na dobrou víru nemůže být zhojen nedostatek právního úkonu a tento princip dále naráží na konflikt s principem ochrany akciové společnosti. Taktéž není podle žalobce třeba, aby zákon výslovně stanovil sankci neplatnosti právního úkonu jako následek nedodržení podmínek zákona a k tomu uvedl některé příklady.

Žalobce ve vyjádření dále polemizoval s tzv. doktrínou kvalifikovaného rozporu se zákonem, a je toho názoru, že zásada, na níž uvedená doktrína spočívá (každý může činit co zákon nezakazuje), je „zcela inditerentní k posuzované situaci“.

Ve vyjádření žalobce dále nesouhlasí s tvrzením žalované, že předchozí souhlas valné hromady byl dán. Odkazuje přitom na prohlášení právního zástupce žalované v průběhu řízení a rozhodnutí jediného akcionáře, na něž žalovaná poukazuje, by postrádalo náležitosti vyžadované ust. § 190 odst. 1 obch. zák.

Žalobce v závěru svého vyjádření nesouhlasí s tím, aby dovolací soud odložil vykonatelnost napadeného rozhodnutí, a navrhuje, aby dovolací soud dovolání žalované zamítl.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) nejprve shledal, že s ohledem na čl. II. odst. 12 zák. č. 7/2009 Sb. je nutné dovolání projednat a rozhodnout o něm podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 1. 7. 2009 (dále jen „o. s. ř.“). Poté konstatoval, že

dovolání bylo podáno oprávněnou osobou, včas, obsahuje stanovené náležitosti, dovolatelka je zastoupena advokátem a jím bylo dovolání též sepsáno (§ 240 odst. 1, § 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.).

Dovolání je v posuzovaném případě přípustné podle ust. § 237 odst. 2 písm. a) o. s. ř., neboť odvolací soud změnil rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé.

Zásadním (rozhodujícím) uplatněným dovolacím důvodem je nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.), které dovolatelka v dovolání vymezila svým nesouhlasem s názorem odvolacího soudu, že dodatek č. 3 k rámcové úvěrové smlouvě ze dne 31. 3. 2003 a smlouva o zřízení zástavního práva k pohledávkám ze dne 21. 5. 2003 jsou pro rozpor v ust. § 196a odst. 1 obč. zák. neplatné, neboť jejím uzavřením nepředcházela souhlas valné hromady. Sama je toho názoru, že uzavřením smluv bez předchozího souhlasu valné hromady je třeba posuzovat jako překročení jednatelešského oprávnění statutárního orgánu a tato skutečnost nemůže mít vliv na platnost uzavíraných smluv.

Ze skutkových zjištění dovoláním nezpochybněných vyplývá, že dne 3. 5. 2001 byla uzavřena rámcová úvěrová smlouva mezi společností S. A., a. s., a žalovanou o poskytování termínovaných úvěrů, na jejímž základě mohl žalovaný poskytnout uvedené společnosti na její žádost konkrétní úvěr, a to na základě uzavřené smlouvy.

K rámcové úvěrové smlouvě byl dne 31. 3. 2003 uzavřen dodatek č. 3, kterým S. A. T., a. s., přistoupila k současným či budoucím úvěrovým závazkům společnosti S. A., a. s. Dále byla společností S. A. T., a. s., a žalovaným uzavřena dne 21. 5. 2003 smlouva o zřízení zástavního práva k pohledávkám zástavce (S. A. T.), které zástavci vzniknou v budoucnu a těmito pohledávkami byly zajišťovány pohledávky žalovaného vůči společnosti S. A., a. s.

Dále ze skutkového zjištění vyplývá, že předsedou představenstva společnosti S. A.L, a. s., byl ing. J. B., členem představenstva byl mj. L. H. Jediným akcionářem společnosti se dne 19. 3. 2003 stala společnost S. A., a. s. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 23. 12. 2003, č. j. 45 K 27/2003, na uvedenou společnost byl prohlášen konkurs a toto rozhodnutí nabylo právní moci 10. 3. 2004; správcem konkursní podstaty je Mgr. P. N.

Předsedou představenstva společnosti S. A., a. s., byl v době od 22. 2. 2000 do 13. 8. 2004 ing. J. B. a členem představenstva byl též ing. L. H.

Podle § 196a odst. 1 obč. zák. může společnost mj. uzavřít smlouvu o úvěru nebo půjčce s členem představenstva, dozorčí rady, prokuristou nebo jinou osobou, která je oprávněna jménem společnosti takovou smlouvu uzavřít, nebo osobami jím blízkými, anebo smlouvu, jejímž obsahem je zajištění závazků těchto osob jen s předchozím souhlasem valné hromady a jen za podmínek obvyklých v obchodním styku.

Pokud jsou osoby uvedené v § 196a odst. 1 obč. zák. oprávněny jednat i jménem jiné osoby, použije se uvedeného ustanovení obdobně i na plnění tam uvedené ve prospěch této jiné osoby. Souhlasu valné hromady není zapotřebí, jde-li o poskytnutí půjčky nebo úvěru ovládací osobou ovládané osobě anebo o zajištění závazků ovládané osoby ovládací osobu (§ 196a odst. 2 obč. zák.).

Podle § 66a odst. 2 obč. zák. je ovládací osobou osoba, která fakticky nebo právně vykonává přímo nebo nepřímo rozhodující vliv na řízení nebo provozování podniku jiné osoby (ovládaná osoba). Je-li ovládací osobou společnost, jde o společnost mateřskou a společnost jí ovládané je společností dceřinou. Ovládací osobou mj. je vždy osoba, která může prosadit jmenování nebo volbu nebo odvolání většiny osob, které jsou statutárním orgánem nebo jeho členem (§ 66a odst. 3

obch. zák.).

Z uvedeného je zřejmé, že pro splnění podmínek stanovených v ust. § 196a odst. 1, popř. odst. 2, obch. zák. je nutné, aby před uzavřením smlouvy o úvěru či půjčce, popř. smlouvy o zajištění závazků, byl dán souhlas valné hromady (předchozí souhlas) a dále musí být tyto smlouvy uzavřeny jen za podmínek obvyklých v obchodním styku.

V posuzovaném případě ze skutkových zjištění vyplývá, že dodatkem č. 3 z 31. 3. 2003 přistoupila ovládaná osoba (S. A. T., a. s.) k závazkům ovládající osoby (S. A., a. s.) dle ust. § 531 odst. 2 obč. zák. a ovládaná osoba dále dne 21. 5. 2003 uzavřela se žalovanou smlouvu o zřízení zástavního práva k pohledávkám a touto smlouvou byly zajišťovány pohledávky ovládající osoby.

Dovolací soud s ohledem na uvedené skutkové zjištění dospěl k závěru, že odvolací soud správně aplikoval ust. § 196a odst. 1 a 2 obch. zák. Pokud dále nebylo zjištěno, že k uvedeným smlouvám nebyl dán předchozí souhlas valné hromady, je správný i závěr, že předmětné smlouvy jsou neplatné dle ust. § 39 obč. zák. (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2007, sp. zn. 21 Cdo 3335/2006, popř. rozsudek ze dne 2. 9. 2009, sp. zn. 29 Cdo 4063/2007). K tomu je nutné dodat, že i na převzetí dluhu dle ust. § 531 odst. 2 obč. zák., kdy se ovládaná osoba stala dlužníkem vedle ovládající osoby, je třeba v této situaci hledět obdobně jako na smlouvy, jimiž jsou zajišťovány závazky ovládající osoby, neboť majetkový důsledek je pro ovládanou osobu podobný.

Pokud v této souvislosti dovolatelka namítala, že statutární orgán, který podepsal smlouvu podléhající režimu ust. § 196a odst. 1 obch. zák., bez souhlasu valné hromady, pouze překročil své jednatelské oprávnění (§ 20 odst. 1 obč. zák.) a taková smlouva bude společnost zavazovat, je k tomu ve stručnosti potřebné uvést, že v ust. § 196a odst. 1 a 2 obch. zák. není nikterak omezováno jednatelské oprávnění statutárního orgánu. V tomto ustanovení jsou zákonem stanoveny podmínky, které musí splňovat právní úkon týkající se v něm určeného okruhu smluv (závazků) a osob. Statutární orgán je jistě oprávněn předmětné smlouvy uzavřít, neboť je oprávněn jednat ve všech věcech, avšak takto učiněný úkon nesplňuje-li zákonem stanovené podmínky (např. chybějící předchozí souhlas valné hromady), a proto nemůže být platný, neboť je v rozporu se zákonem (§ 39 obč. zák.).

Namítala-li dále dovolatelka, že jako třetí osoba stojící mimo okruh osob uvedených v § 196a odst. 1 a 2 obch. zák., nemůže být dotčena neplatností předmětných smluv, je k tomu s odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2007, sp. zn. 21 Cdo 3335/2006, třeba uvést, že v posuzované věci není rozhodné, kdo je účastníkem smlouvy, ale určující je, jaký závazek je zajišťován, popř. na základě jiného úkonu saturován, tj. byl prostředkem náhradního uspokojení věřitele.

Pokud dovolatelka v dovolání odkazovala na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2006, sp. zn. 32 Odo 1419/2004, je tento odkaz nepřipadný, neboť v této věci se jednalo o rozhodovací působnost valné hromady (§ 187 písm. j) obch. zák. v tehdejší znění), nikoliv o předběžný souhlas valné hromady.

Dovolatelka dále namítala, že souhlas valné hromady byl, pokud jde o uzavření dodatku č. 3, dán tím, že jediný akcionář (S. A., a. s.), který vykonává působnost valné hromady, souhlasil s přistoupením úpadce (S. A. T., a. s.) k závazku společnosti (S. A., a. s.), neboť byl podepsán osobami jednajícími jejím jménem (ing. J. B. a ing. L. H.) a tento souhlas byl učiněn nejpozději s uzavřením dodatku č. 3.

Podle § 190 odst. 1 obch. zák. má-li společnost jen jediného akcionáře, nekoná se valná hromada a působnost valné hromady vykonává tento akcionář. Rozhodnutí akcionáře při výkonu působnosti valné hromady musí mít písemnou formu a musí být podepsáno akcionářem.

Z uvedeného vyplývá, že z podpisu dodatku č. 3 jediným akcionářem a dalším členem představenstva, nelze dovozovat, že tím došlo k rozhodnutí valné hromady ve smyslu ust. § 190 odst. 1 obch. zák., a to ani ve vztahu ke smlouvě o zřízení zástavního práva k pohledávkám, která byla uzavřena poté, neboť z toho je zřejmé, že šlo o jednání za společnost nikoliv o rozhodnutí valné hromady (jediného akcionáře). Při personálním propojení obou společností, kdy ing. B. byl též předsedou představenstva společnosti S. A. T., a. s., a ing. H. členem představenstva této společnosti a oba za tuto společnost jednali, je zřejmé, že jde pouze o účelové tvrzení.

Dovolací soud na základě shora uvedeného proto dospěl k závěru, že dovolání není důvodné a odvolací soud věc správně posoudil.

Nejvyšší soud proto podle ust. § 243b odst. 2 o. s. ř. rozhodl tak, že dovolání zamítl pro jeho nedůvodnost.

O náhradě nákladů dovolacího řízení bylo rozhodnuto podle ust. § 243b odst. 5 o. s. ř. v návaznosti na ust. § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř. a § 137 odst. 3 o. s. ř. tak, že žalované byla uložena povinnost uhradit žalobci na náhradu těchto nákladů 144.525,- Kč (§ 3 odst. 1, bod 6, § 10 odst. 3, § 18 odst. 1 vyhl. č. 484/2000 Sb., § 13 odst. 3 vyhl. č. 177/1996 Sb.).

Proti tomuto rozsudku není opravný prostředek přípustný.

Nesplní-li povinný dobrovolně, co mu ukládá vykonatelné rozhodnutí, může oprávněná podat návrh na soudní výkon rozhodnutí.

V Brně dne 30. října 2009

JUDr. Ing. Jan Hušek

předseda senátu